

Iz pedagoške teorije i prakse

Pregledni rad

37.048.2

37.013.2

Nikola Vuković

Rad školskog pedagoga na savjetovanju učitelja i pružanju podrške na profesionalnom razvoju

Sažetak

Područje rada školskog pedagoga je prilično široko, stoga se ovaj rad bavi samo jednim užim dijelom rada školskog pedagoga, a to je savjetodavni rad s učiteljima. Kako bi školski pedagog mogao uspješno odgovoriti na zahtjeve pedagoškog savjetovanja u školi, nužno je da je upoznat s karakteristikama školskog savjetovanja. Najčešći oblik savjetodavnog rada individualni je pedagoški savjetodavni rad, a da bi ga školski pedagog mogao provoditi, mora imati razvijena određena znanja, vještine i sposobnosti koje će mu omogućiti da savjesno i odgovorno radi svoj posao. Savjetovanje je proces koji prolazi nekoliko različitih faza. Učitelji očekuju od školskog pedagoga pomoć i podršku koja se ostvaruje putem savjetodavnog rada. Osim savjetodavnog rada školski pedagog pruža podršku učiteljima, a da pritom ne nudi rješenja, već pomaže učiteljima da svoje ideje dovedu do cilja. Dakle, savjetovanje i pružanje podrške sastavni su dio poslova školskog pedagoga sa svim sudionicima neposrednog rada u školi. U članku se navodi rad s učiteljima koji svoj radni vijek provode u neposrednom radu s učenicima, a tijekom rada potrebna im je stručna savjetodavna pomoć i podrška. Naglasak je na radu s razrednicima kao i uvođenje novih kurikula u škole. Nakon više od šezdeset godina od početka rada prvog školskog pedagoga u školi pred njim su veliki izazovi kako bi se reformrska nastojanja što uspješnije provela u stvarnost.

Ključne riječi: savjetodavni rad, pružanje podrške, razgovor, komunikacija, stručna suradnja

Savjetodavni rad u školi

Savjetodavni rad kompleksna je i odgovorna pedagoška djelatnost i za njenu uspješnu realizaciju potrebno je pripremiti specijalizirane stručnjake. U pedagoškom se pristupu savjetovanje definira kao planirana djelatnost utemeljena na znanstvenim spoznajama, povezana s općim ciljem uspješnosti svakog pojedinca za čiji je potpuniji uspjeh potrebna takva potpora. Učenici / ostali subjekti neposredno sudjeluju u definiranju ciljeva i zadataka svih pitanja vezanih za savjetovanje; čin savjetovanja samo je jedan logičan korak iza sklopa smišljenih odgojnih aktivnosti raznih sadržaja, sudionika, smjerova koji otvaraju nizove novih aktivnosti (Resman, 2000; Jurić, 2004). Jedan od stručnjaka školski je pedagog koji u svom radu svakodnevno primjenjuje tehniku savjetovanja s nekim od sudionika odgojno-obrazovnog rada. Od početka rada školskog pedagoga savjetodavni rad bio je pretežno usmjeren na profesionalno informiranje i usmjeravanje učenika i na rješavanje njihovih individualnih teškoća u razvoju, učenju i ponašanju. Unapređivanjem rada školskog pedagoga postupno se savjetodavni rad, osim individualnog i grupnog, obogaćuje sadržajima, tehnikama i postupcima te postaje integralni dio odgojno-obrazovne djelatnosti školskog pedagoga. Za savjetodavni rad značajno je može li školski pedagog shvatiti potrebe i probleme učitelja, poštuje li njihovu osobnost u procesu međusobne komunikacije te je li u stanju shvatiti potrebu učitelja da ostvare vlastiti izbor i slobodno opredjeljenje u neposrednom radu s učenicima kao i timskom radu s kolegama učiteljima. Važno je i koliko uspješno

kreira demokratsku atmosferu u kojoj će se voditi savjetodavni rad s učiteljima.

U savjetodavnom radu s učiteljima školski pedagog usmjeren je na pedagoško vođenje i pedagoško savjetovanje. Pedagoško vođenje više se odnosi na profesionalni razvoj učitelja, njihovo stručno usavršavanje i unapređivanje školske prakse svakog pojedinca. Pedagoško savjetovanje s učiteljima više je usmjereno na rješavanje problema ličnosti i odgojno-obrazovni rad u nastavnom procesu. Individualne karakteristike svakog učitelja, njihova osobnost i karakter važni su za uspješan nastavni proces. Kako bi školski pedagog bio uspješan u savjetodavnom radu, potrebno je poznavanje ciljeva odgoja i obrazovanja, ishoda učenja, metoda, tehnika i postupaka djelovanja s pojedincem i grupom te uvjeta u kojima se realizira odgojno-obrazovni i savjetodavni rad. U procesu savjetodavnog rada važna je spremnost na timski rad i suradnju s drugim učiteljima i stručnim suradnicima što rezultira razvojem učitelja kojeg se savjetuje kao i kolektiva u cjelini.

Proces savjetovanja možemo podijeliti u tri osnovne faze: ranu, srednju i zaključnu fazu. Rana faza savjetovanja ima vrlo značajnu ulogu za uspješnost cijelog procesa, kako kod školskog pedagoga, tako i kod učitelja. Najvažnije je da učitelj prihvati školskog pedagoga kao savjetnika i kao osobu koja pruža stručnu pomoć. Oblikovanje njihova odnosa prvi je zahtjev rane faze savjetovanja. Međusobno poštovanje također je vrlo važno u ranoj fazi savjetovanja. Kad školski pedagog i učitelj uspostave odnos, slijedi vrlo značajno područje savjetovanja, a to je otkrivanje problema o cilju savjetovanja. U ranoj fazi savjetovanja najčešće su ove aktivnosti: definiranje problema, utvrđivanje učiteljevih

očekivanja, utvrđivanje njegovog nivoa funkcioniranja kao i nivoa motivacije za rješavanje problema. Srednja ili promjenama usmjerena faza savjetovanja najvažniji je dio cijelog procesa savjetovanja i usmjerena je upotpunjavanju ciljeva savjetovanja. U ovoj fazi razvijaju se nove ideje, mijenja se dosadašnje ponašanje i stvaraju se novi obrasci ponašanja koji svakako doprinose rješavanju problema zbog kojeg je i započeo proces savjetodavnog rada. U završnoj fazi procesa savjetovanja važan je dogovor oko buduće suradnje tijekom zajedničkog rada na odgoju i obrazovanju učenika. O savjetodavnom radu u školskim ustanovama pisali su mnogi autori, kako znanstvenici, tako i praktičari. S prepoznavanjem novih potreba i uvidom u postojeće stanje budi se svijest o složenosti pedagoške profesije, o njihovom profesionalnom razvoju, ali i o potrebi za njihovim cjeloživotnim obrazovanjem (Zrilić, 2012). U školama se kao stručni suradnici najčešće zapošljavaju pedagozi jer upravo oni su u klasifikaciji svojih zanimanja imaju status osnovnih stručnih suradnika. Suvremena pedagoška djelatnost pred pedagoge postavlja brojne izazove, ali i potrebu za razvojem specifičnih kompetencija kako bi što kvalitetnije obavljali profesionalne zadatke neposrednog odgojno-obrazovnog rada (Fajdetić i Šnidarić, 2014). U ozračju reforme škole i uvođenja školskih i predmetnih kurikula prema Previšiću (2007), pedagog kao glavni nositelj, kreator i unositelj promjena ima najveći prostor djelovanja u otvorenom kurikulumu koji mu služi kao smjernica za njegovu svakodnevnu pedagošku djelatnost, bez kojeg ne bi bilo moguće uspješno pedagoško djelovanje i unapređenje odgojno-obrazovnog sustava. Osnovna zadaća pedagoga (Pažin-Ilakovac, 2015) kao savjetnika

je u prvom redu razumjeti tražitelja savjeta, a zatim savjetovati istog. Savjetodavni rad tako podrazumijeva posredan rad školskog pedagoga u odgojno-obrazovnom procesu, podrazumijeva njegovu uključenost u pitanja vezana za nastavu, kulturu škole, osiguravanje pozitivnog ozračja, organizaciju, stupanj opremljenosti škole i slično, dok se razgovor savjetovanja odnosi na neposredan rad stručnog suradnika s jednim ili više subjekata koji je potaknut nekim poteškoćama, problemima ili nedoumicama koje su se u njih javile (Resman, 2000). Drugim riječima, savjetodavni rad odnosi se na ustanovu, u ovom slučaju na školu, dok se razgovor savjetovanja odnosi na osobu, jednog pojedinca ili više njih. Između ovih dvaju pojmova, savjetodavni rad i razgovor savjetovanja, nemoguće je postaviti granice i promatrati ih odvojeno upravo zato što su međusobno toliko isprepleteni i povezani (Pažin-Ilakovac, 2015). Svrha savjetodavnog rada je postizanje kvalitetnih rezultata, odnosno unapređenje dosadašnje prakse. U kontekstu škole kao odgojno-obrazovne ustanove cilj je kvalitetan rad svih sudionika u nastavnom procesu u interesu učenika, njihovo napredovanje i zdrav razvitak te ostvarivanje postavljenih ishoda učenja i rada.

Budući da je stvaranje kvalitete proces, kvaliteta se sustavno unapređuje, a školski pedagog je jedan od nositelja promjena i stvaranja kvalitetnog nastavnog procesa. Osim savjetodavnog rada u užem smislu, školski pedagog savjetuje i pruža podršku poticanjem učitelja na stručno usavršavanje, učenje, stjecanje novih znanja i vještina u radu svakog učitelja. Važan dio savjetodavnog rada školskog pedagoga je i motiviranje učitelja za kvalitetniji pristup radu. Osim motivacije postoje i drugi čimbenici koji utječu

na rad učitelja: sposobnosti, razumijevanje i prihvaćanje zadataka, povratne informacije, organizacijska potpora te utjecaj okruženja. Sve je to dio savjetodavnog rada školskog pedagoga s učiteljima. U savjetodavnom radu školski pedagog kreće od postavljenih ciljeva koji su usklađeni s cjelokupnim radom škole. Područje savjetodavnog rada i ciljevi tog rada moraju biti izazov, mjerljivi, precizni, vremenski određeni i timski usmjereni. Savjetodavni rad školskog pedagoga s učiteljima dio je pedagoškog vođenja, a određuje se kao postupak u procesu vođenja koji pomaže drugima da prepoznaju svoju situaciju i osjećaje, odrede problem, pronađu rješenja ili da se jednostavno nauče nositi s nastalom situacijom. Savjetovanjem se potiče pojedinca na odgovornost, pomaže mu osvijestiti njegove potrebe i učinkovitije ostvariti zadatke. U svakodnevnom radu školski pedagog se uvelike koristi savjetodavnim radom koji se transformira na više razina. (Resman, 2004, str. 297).

Uloga školskog pedagoga u pružanju pomoći učiteljima

U tijeku je uvođenje i provedba kurikularne reforme. U nju su uključeni svi učitelji i stručni suradnici koji se stručnim usavršavanjem pripremaju za nove izazove u svom radu. Jedan od nositelja promjena u nastavnom procesu, organiziranju i vrednovanju rada škole školski je pedagog. Njegov savjetodavni rad ima cilj pomagati drugima, u prvom redu učiteljima, da zajedno započnu predviđene aktivnosti na reformi školstva. Pružanje podrške sastavni je dio savjetodavnog rada školskog pedagoga, a odnosi se na pomoć učiteljima da unaprijede svoj rad ili da razviju vještine vođenja nastavnog

procesa. Naglasak je na učenju, a ne poučavanju. Učitelji su pozvani učiti kako maksimalno unaprijediti svoj rad. Zadaća je školskog pedagoga kao pružatelja podrške pomoći svakom pojedincu da upozna samoga sebe, nauči nešto novo o sebi i otkrije potencijal koji posjeduje. U prvom redu, tu se misli na učitelje početnike kojima treba pomoć za uspješno provođenje kurikularne reforme. U pružanju pomoći učiteljima školski pedagog svakako treba pomoć i suradnju s ravnateljem škole. Timski pristup pružanju pomoći uvelike će unaprijediti školsku praksu i međusobnu komunikaciju sudionika nastavnog procesa. Savjetodavni rad temelji se na razgovoru. „Razgovor je vještina svakodnevno potrebna ljudima u osobnom i profesionalnom životu. To je i najčešća metoda u nastavnoj i pedagoškoj interakciji školskih djelatnika s učenicima, ali i u povezivanju škole, obitelji i lokalne zajednice kao glavnih sredina učenikova života i odrastanja. Razgovor je predmet znanstvene discipline interpersonalna komunikologija i definira se kao “namjerno i nenamjerno, svjesno i nesvjesno, planirano i neplanirano slanje, primanje i djelovanje poruka unutar neposrednih, životno važnih, licem u lice, odnosa među ljudima,“ (Brajša, 1996, str. 20-21). Ravnatelj i školski pedagog zajedno rade na razvoju vještina upravljanja školom, a u radu s učiteljima i na razvoju vještina upravljanja razrednim odjelom. Naglasak je na pružanju podrške svim učiteljima koji su odgovorni za područja povezana s kurikularnom reformom kako bi bolje i kvalitetnije obavljali svoj posao i lakše pronalazili rješenja za probleme i izazove na koje nailaze u neposrednom radu s učenicima. Pružanje podrške ne znači davanje savjeta i gotovih recepata za rad u razrednom odjelu i neposrednom radu s učeni-

cima. Isto tako, pružanje podrške nije sinonim za pojmove supervizija i kritičko prijateljstvo jer ono ne podrazumijeva davanje savjeta ili uputa. Pružanje podrške koristi se sa svrhom poticanja osobe da sama dođe do rješenja svoga problema. Upravo je tu važno da školski pedagog dio svog rada s učiteljima usmjeri na pružanje podrške svakom pojedincu i u razgovoru s njim ojača ga u njegovom radu. Osim klasičnog savjetodavnog rada s učiteljima školski pedagog pruža podršku učiteljima pripravnicima, razrednicima i svim predmetnim učiteljima s ciljem jačanja vještina koje se primjenjuju u upravljanju školom, razrednim odjelom, u radu s učenicima u razredu te u komunikaciji s roditeljima i s drugim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa. Bez obzira u kojem segmentu obrazovanja se koristi, cilj pružanja podrške je unaprijeđenje rada i poboljšanje uspješnosti svakog pojedinog učitelja. Da bi školski pedagog mogao uspješno savjetovati i pružati podršku učiteljima, važno je da poznaje reformske procese kako bi savjetovane i pružanje podrške bilo učinkovito. Od školskog pedagoga očekuje se da prouči dokumente vezane za školsku reformu i da sadržaj istih primjenjuje u svojoj domeni poslova.

Savjetodavni rad i pružanje podrške razrednicima

Pri izradi školskog kurikulumuma valja staviti naglasak na učenikov osobni rast i socijalni razvoj. Svaki školski kurikulum obvezuje sudionike neposrednog rada s učenicima da se posvete, prije svega, poučavanju i vođenju procesa učenja. Osim ostvarivanja predmetnih kurikula važan dio rasta i razvoja učenika je i rad i razvoj u razrednom odjelu gdje se odvija socijalizacija

učenika. Razrednici imaju značajnu ulogu u razvoju učenika i u pružanju podrške učenicima. Kako bi uspješno izvršili svoju ulogu, razrednici očekuju pomoć i podršku školskog pedagoga. Upravo je sat razrednika vrijeme u kojem razrednici i školski pedagogi zajedno ostvaruju planirane aktivnosti na odgojnom području i socijalizaciji učenika. Dobro osmišljen sat razrednika uvelike pomaže učenicima u rješavanju problema s kojima se susreću tijekom svog odrastanja. U školi u kojoj su dobro osmišljeni satovi razrednika, učitelj nije samo posrednik u prenošenju znanja nego obraća pozornost i na druga pitanja učenikova rada i razvoja. Od učitelja razrednika očekuje se „drukčija“ uloga od uloge poučavatelja i učitelja određenog nastavnog sadržaja. Koliko će razrednici unaprijediti svoju ulogu, ovisit će o samom učitelju te o školskom pedagogu koji u svom savjetodavnom radu treba motivirati učitelje na odgojnu ulogu koja im pripada kao razrednicima. U svrhu unapređenja rada razrednika svaka bi škola trebala izraditi program iz kojeg bi bila vidljiva svjesna i namjerna skrb za razvoj učenika od prvog do osmog razreda pa i dalje. Uloga je školskog pedagoga predlagati sadržaje, metode i oblike rada, planirati rad i sudjelovati u samom procesu ostvarivanja neposrednog odgojnog rada s učenicima. Osim toga, važno je i vrednovanje postignutih rezultata i davanje prijedloga za unapređenje rada na ovom području. Kvalitetno isplaniran i programiran rad sata razrednika sastavni je dio školskog kurikulumuma. Međupredmetne teme mogu se itekako uvrstiti u planirane aktivnosti sata razrednika. Razredni odjel temeljna je socijalna i odgojno-obrazovna zajednica škole u kojoj učenik proživi dosta velik dio svog života. Iz tog razloga

važno je da školski pedagog sa svojim savjetima i pružanjem podrške ojača razrednike u njihovom poslu te da zajedno ostvaruju dio planiranih aktivnosti. Škola za život podrazumijeva pripremu učenika za njihov rast i razvoj nakon formalnog školovanja. To podrazumijeva i zajednički rad svih učitelja i stručnih suradnika s učenicima. Suradnja između učitelja, razrednika i školskog pedagoga je stalna, a savjetodavni rad školskog pedagoga važan je za unapređenje rada škole kao i međusobne komunikacije među sudionicima odgojno-obrazovnog rada. „Učitelj bitno poboljšava svoje komuniciranje s učenicima u razredu. Savjetodavni je djelatnik pak odgovoran za pomoć učiteljima pri tom osposobljavanju i osposobljavanju drugih, da se poboljša međusobna komunikacija.“ (Rice i Smith, 1993, str. 201). Za uspješan rad razrednika potrebna je međusobna suradnja školskog pedagoga i razrednika. Suradnja je potrebna kad učenik ima poteškoće u učenju, razvoju, ponašanju ili socijalizaciji. Zajedničkim radom razrednika i školskog pedagoga na osmišljavanju kvalitetnih programa može se doći do kvalitetnih promjena u ostvarivanju programa sata razrednika, a time i rješavanju problema učenika. Školski pedagog sa svojim informacijama, zaključcima i spoznajama pomaže razredniku i učiteljima razumjeti učenika s onih aspekata koji su učitelju nedostupni i onim tehnikama za koje učitelji i razrednici nisu imali vremena ili nisu osposobljeni. Savjetodavni rad školskog pedagoga sastoji se, među ostalim, od informiranja učitelja i razrednika o učenikovim intelektualnim sposobnostima, obiteljskoj situaciji, interesima učenika, problemima izvan škole, a posebno u obitelji, kao i o drugim osobnostima učenika koje nije moguće upoznati za vrijeme neposrednog rada učite-

lja s učenikom. Područje savjetodavnog rada školskog pedagoga s razrednicima proširuje se s odgojnih tema i na međupredmetne teme školskog kurikulumu. Preventivni programi, školski projekti, ekologija, zdravstveni odgoj, teme građanskog odgoja i obrazovanja, poduzetništvo i inovacije samo su dio tema o kojima školski pedagog može savjetovati razrednike i biti im podrška u ostvarivanju vlastitih planova i programa s učenicima. Uključivanje školskog pedagoga u neposredni rad i ostvarivanje timskog rada poželjno je i nužno za uspješan odgojno-obrazovni rad u razrednom odjelu. „Za školu, dakle, nije dostatno imati izrađene samo nastavne planove i programe koji će omogućiti učenikov razvoj u cjelini. Nije dostatno da se ti programi ostvaruju samo na deklarativnoj razini. Oni moraju biti operativni.“ (Resman, 2000, str.167). Roditelji očekuju od razrednika i svih djelatnika škole maksimalan angažman oko pripreme njihova djeteta za buduće školovanje i za život. „Kao što očekuju da će škola učeniku dati znanje za njegovu profesionalnu i ekonomsku promociju, tako roditelji očekuju da će škola pomoći učeniku pri orijentaciji u životu i suoblikovanju njihova djeteta kao cjelovite osobnosti.“ (Resman, 2000, str. 168). Osim sata razrednika školski pedagog zajedno s razrednicima može ostvariti niz zajedničkih aktivnosti kao što su roditeljski sastanci, terenska nastava i posjete izvan škole, kulturna i društvena djelatnost te mnoge druge aktivnosti. Školski pedagog osim savjetodavnog rada i pružanja podrške svakako treba sudjelovati u vrednovanju ostvarenih aktivnosti u razrednom odjelu.

Načela planiranja i programiranja savjetodavnog rada školskog pedagoga

Većinu ciljeva i sadržaja vezanih za razgovore u školi, suradnju i savjetovanje definira Konceptija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika (Jurić i sur., 2001) i upravo oni čine njihov kurikulum prepoznatljivim i razlikovnim od drugih u školi. Pedagozi se naglašavaju kao ključni nositelji razvojno-savjetodavnog rada, pedagoških razgovora te savjetovanja učenika i drugih subjekata, ne umanjujući važnost svih u odgojno-obrazovnom procesu, osobito učitelja kao prvih i temeljnih nositelja. Svojim brojnim funkcijama i programima doprinose boljem školskom ozračju i razvoju kulture (su)života u različitostima (Zrilić, 2012).

Polazišta za planiranje i programiranje savjetodavnog rada školskog pedagoga su: Godišnji plan i program rada škole, Školski kurikulum, Godišnji plan i program rada pedagoga, Osobni razvoj školskog pedagoga i učitelja te neposredna pomoć koju učitelji traže od školskog pedagoga kao savjetnika ili pružatelja podrške. Pri izradi i oblikovanju plana i programa savjetodavnog rada školskog pedagoga valja poštivati sljedeća načela:

- program savjetodavnog rada školskog pedagoga sastavni je dio odgojno-obrazovnog rada škole

- u program savjetodavnog rada školski pedagog uključuje sve sudionike neposrednog rada u školi i izvan škole te roditelje učenika

- školski pedagog u svoj rad uključuje savjetodavne službe izvan škole, zdravstvene djelatnike, socijalne radnike, policiju, liječnike, udruge, klubove i sl.

- u izradi plana i programa rada školski pe-

dagog uključuje tim za kvalitetu, ravnatelja kao i sve zainteresirane sudionike neposrednog rada u školi

- u školi gdje osim školskog pedagoga ima i drugih stručnih suradnika svakako treba timski planirati savjetodavni rad na nivou škole

- preduvjet za uspješan savjetodavni rad i ostvarivanje programa savjetovanja je prostor za savjetovanje, potrebna oprema, literatura, nastavna sredstva i pomagala kao i podrška ravnatelja škole koji se također povremeno uključuje u tijek savjetovanja

- program savjetodavnog rada školskog pedagoga predstavlja se na Učiteljskom vijeću, Vijeću roditelja, putem web-stranica škole, a s ciljem uključivanja što više zainteresiranih za određene teme savjetodavnog rada

- poželjno je da se program savjetodavnog rada planira za duže razdoblje - dvije do tri godine, da bude ostvariv i podložan promjenama

- u ostvarivanje programa savjetodavnog rada školskog pedagoga s učiteljima školski pedagog uključuje učitelje u sve faze rada, a posebno na vrednovanje zajedničkih aktivnosti

- školski pedagog piše izvješće o provedenim aktivnostima na području savjetodavnog rada i to na osnovu dnevnika rada kojeg vodi, mapa za svakog pojedinog učitelja koji je sudjelovao u procesu savjetovanja, materijala koji su proizašli iz procesa savjetovanja te na kraju predlaže mjere za unapređenje rada na ovom području svojih aktivnosti s učiteljima.

Valja napomenuti da pri izradi plana i programa savjetodavnog rada školskog pedagoga nije moguće izraditi jedan program za cijelu školu, već se izrađuje za pojedine skupine u školi (učenici, učitelji, roditelji ...). Programi su usko povezani sa stupnjem integracije stručnih su-

radnika u školi s učiteljima i njihovim programima. Širi plan i program savjetodavnog rada ima ove sastavne dijelove: ocjena stanja, definiranje ciljeva i zadaća, oblikovanje plana i programa za konkretnu situaciju, način ostvarivanja zadržanog plana, načini praćenja aktivnosti tijekom savjetovanja i na kraju vrednovanje cijelog procesa. Vrednovanje je potrebno zbog utvrđivanja učinkovitosti savjetodavnog rada. Osim vrednovanja u kojem sudjeluju sudionici savjetodavnog rada, dakle, školski pedagog i učitelji, savjetodavni rad podrazumijeva i samovrednovanje školskog pedagoga koji na taj način njemu kao savjetodavnoj osobi omogućuje kritički osvrt na vlastiti rad. Na temelju vrednovanja i samovrednovanja školski pedagog izrađuje različita izvješća za potrebe škole i po potrebi širu javnost. Nakon razmatranja znanstveno-teorijske i prakseološke podloge može se predložiti sljedeći metodički prilog određenju i strukturi teme:

- savjetodavni je rad šira djelatnost pedagoga, drugih stručnih suradnika i škole koja obuhvaća sve poslove za osiguravanje dobrobiti, odgoja, učenja i razvoja

- savjetovanje je proces i metoda, integralni dio savjetodavnog rada, a odnosi se na specifično djelovanje i odnos stručnjaka savjetovatelja s pojedincem ili grupom uslijed neodlučnosti, osobnoga problema, nerazumijevanja, sukoba i sl.

- pedagoško je savjetovanje odgojno sredstvo poticanja osobe na učenje i samoaktivnost kad se pojavi neka neodlučnost; ono je i sredstvo samoodgoja

- pedagoški razgovor svaki je razgovor subjekata u odgoju i obrazovanju.

Razgovor savjetovanja je specifična vrsta

pedagoškog razgovora za apliciranje procesa savjetovanja "u malom", primjeren školskom kontekstu. Niz razgovora vode pedagoškom savjetovanju (Jurić, 2004). Važan dio savjetodavnog rada školskog pedagoga s učiteljima sastoji se u odabiru didaktičkih strategija. Kako bi učenici usvojili prava sudjelovanja u odgoju i obrazovanju, potrebno je prilagoditi didaktičke strategije uzrastu učenika, sastavu razrednog odjela, nastavnim sadržajima kao i interesima učenika. U dosadašnjoj odgojno-obrazovnoj praksi niz didaktičkih strategija pokazao se uspješnim u ostvarivanju prava djece na sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu. Učenici Romi, integrirani u sve razredne odjele, pokazuju interes za zajedničke aktivnosti, a posebno za rad na razrednim projektima, izradi razrednih panoa, zidnih novina, uređenju tematskih kutića u učionici ili hodnicima škole kao i sudjelovanje u različitim didaktičkim igrama. Integrirana nastava može se organizirati za obilježavanje različitih događaja u školi ili obilježavanje datuma. Karakteristično je za integriranu nastavu da se takva nastava izvodi bez školskog zvona, pristup nastavi je timski, učenici su nositelji nastavnog procesa, a to je i bit reformskih nastojanja „Škole za život“ u kojoj se od učenika očekuje aktivan odnos u svim etapama nastavnog procesa. Pravo sudjelovanja u odgoju i obrazovanju postaje osnovno pravo djeteta. Nastavni proces je život i priprema učenike za svijet odraslih. Uloga učitelja i stručnih suradnika je u pripremanju zanimljivih događaja tijekom nastavnog procesa u kojima će učenici stjecati što više životnih vještina. Odgoj i obrazovanje imaju cilj: odgojiti učenike za demokraciju. Stjecanje osnovnih informacija i osnovnih sposobnosti za snalaženje u svakodnevnom životu važan je cilj prilikom

odabira didaktičkih strategija. Znanje i sposobnosti učenici razvijaju vlastitom aktivnošću, radom i uključenošću u zajedničke aktivnosti u školi. Pretpostavka za to je organizirani i vođeni odgojno-obrazovni proces koji omogućava učeniku aktivnost. Učenik tako postaje suorganizator nastavnog procesa. Pravo učenika na sudjelovanje u svim etapama odgoja i obrazovanja pridonosi aktivnošću učenika, kvaliteti ostvarenih sadržaja te učinkovitoj radnoj disciplini. Važno je u zajedničkim aktivnostima naučiti učenike vrednovanju i analizi ostvarenih zadataka. Na taj način učenici razvijaju komunikaciju, kritičko mišljenje i samovrednovanje rada. Kako bi to uspješno ostvarili, učitelji se trebaju stručno usavršavati. Školski pedagozi pružaju podršku učiteljima i po potrebi se uključuju u neposredni rad učenika i učitelja. Timski pristup radu zahtjevan je i važan dio savjetodavnog rada školskog pedagoga i učitelja. Međupredmetno povezivanje, organizacija nastave izvan učionice, timski rad učitelja i učenika, predmetni i razredni projekti te organizacija „obrnute učionice“ samo su neke od didaktičkih rješenja u kojima učenici postaju aktivni sudionici odgojno-obrazovnog rada. U pedagojskoj i psihologijskoj teoriji odavno se govori o nužnosti kritičkog odnosa prema znanju, učenju o učenju i o učinkovitom pronalaženju potrebnih informacija. „Da bi se taj cilj ostvario, kurikulum mora biti više usmjeren na maksimalno poticanje mogućeg razvoja učenikovih postojećih potencijala, a to znači i na poticanje učenikova samopouzdanja, razvoja svijesti o sebi, svojim sposobnostima, interesima i mogućnostima te posebno na stvaranje pozitivne slike o sebi.“ (Sekulić Majurec, 2007, str. 363).

“Škola za život” i teme savjetodavnog rada školskog pedagoga

U tijeku je reforma školstva pod nazivom „Škola za život“. Trebaju li nam promjene u školama, gotovo da i nema dvojbe. Šira profesionalna i društvena javnost slaže se i podržava potrebu promjene obrazovnog sustava. Novi sadržaji, metode i oblici rada, nove mogućnosti u školama sastavni su dio reformskih nastojanja. Osim toga, potreba je mijenjanja rada samih učitelja i stručnih suradnika. Važnost profesionalnoga razvoja očituje se u stavu da je „sudjelovanje svakoga odgajatelja u procesu cjeloživotnoga profesionalnog obrazovanja njegova obveza i odgovornost, a ne mogući izbor ambicioznih pojedinaca“. (Šagud, 2011, str. 271). U dosadašnjim reformskim pokušajima promjene su se uglavnom svodile na izradu različitih dokumenata (strategije, planovi i programi, kurikulumi), a vrlo malo se pozornosti posvećivalo promjenama u nastavnom procesu. Posebno je važno da učitelji postanu nositelji promjena. Kvalitetu učiteljskog kadra moguće je unaprijediti upisom najboljih studenata na učiteljske i nastavničke studije, kvalitetnim obrazovanjem budućih učitelja i nastavnika te učinkovitim stručnim usavršavanjem. Učinkovito stručno usavršavanje treba biti u fokusu svih učitelja i stručnih suradnika od dana početka rada u školi. Promjene mogu započeti već u samoj školi i to na školskim stručnim vijećima, razrednim i učiteljskim vijećima na kojima će školski pedagog uz pomoć učitelja započeti promjene u radu svih zaposlenika. U svojim nastojanjima mijenjanja dosadašnjeg rada, školski pedagog će učiteljima govoriti i savjetovati ih o važnosti da sami preuzmu nove profesionalne uloge. Profesionaliza-

ciji učiteljskog poziva mogu doprinijeti različiti modeli i oblici rada u kojima će učitelji međusobno propitivati svoj rad, napredak i razvoj kompetencija. Za uspješnu profesionalizaciju rada školski bi pedagog u radu s učiteljima svakako trebao uvrstiti i teme poput: učitelji kao kritički prijatelji, reflektivni praktičari i akcijski istraživači. Svjesni smo da do suštinskih promjena nije moguće doći u kratkom vremenu i nije dovoljno da njima bude obuhvaćen manji broj učitelja. Potrebno je obuhvatiti sve učitelje i stručne suradnike. Osim virtualnih učionica i organizacija stručnih predavanja u organizaciji MZO-a ili AZOO-a važna je stručna i savjetodavna pomoć i stručna podrška u samoj školi. Upravo je tu ključna uloga školskog pedagoga kao nositelja stručnog usavršavanja u školi. Očekivane promjene u radu učitelja i stručnih suradnika moguće je očekivati samo u školama u kojima se naglasak stavlja na nove oblike i metode rada učitelja i u školama koje svoje djelatnike upućuju na stručno usavršavanje izvan škole. Suradnja učitelja unutar i između škola treba biti usmjerena na unapređenje učenja učenika. Školski pedagog kao koordinator rada na stručnom usavršavanju učitelja svakako treba motivirati i uključiti učitelje mentore i savjetnike u vođenje školskih stručnih vijeća i ostvarivanje zajedničkih programa stručnog usavršavanja. Staničić ističe kako su pedagozi nakon više od 60 godina razvoja svoje profesije u našim školama „postali inicijatori stručno-pedagoškog rada od kreiranja vizije, preko njezina metodološki osmišljenog ostvarivanja, vrednovanja postignuća do predlaganja mjera za poboljšanje odgojno-obrazovnog procesa“ (Staničić, 2005, str. 45). Jedna od tema stručnog usavršavanja i svakako područje savjetodavnog rada školskog pe-

dagoga može biti i kolegijalno opažanje nastave. Ovaj pristup potiče profesionalni razvoj tako što učiteljima omogućuje razmjenu neposrednih iskustava, raspravljanje o kvaliteti nastave, razvijanje stava poticajne konstruktivne kritičnosti, preispitivanje vlastitoga rada, isprobavanje novih i učinkovitijih nastavnih metoda i načina rada s učenicima. Praktična provedba postupka sastoji se od tri ključne faze: 1) pripremnog dogovora oko kolegijalnog praćenja nastave, 2) procesa opažanja za vrijeme izvođenja nastave i 3) razgovora nakon opažanja. Školski pedagog savjetodavnim radom učitelje priprema za uloge opažanoga i opažača. Osim toga, izrađuje zajedno s učiteljima i obrasce za opažanje na nastavi. U proteklih nekoliko godina u školama se sve više zapošljavaju pomoćnici u nastavi koji učiteljima pomažu u radu s učenicima s teškoćama. Put uključivanja učenika s teškoćama u redoviti sustav odgoja i obrazovanja imao je nekoliko etapa: od isključivanja i izolacije od ostatka okoline, preko integracije u djelomično segregacijskim sustavima, do inkluzije u redovitome sustavu odgoja i obrazovanja. Obrazovna inkluzija, kao važan čimbenik socijalne inkluzije, osigurava ne samo prihvaćanje učenika s teškoćama, već i osiguravanje svih uvjeta koji će omogućiti njegovo uspješno sudjelovanje u neposrednom školskom radu i okruženju čije su temeljne vrijednosti poštivanje individualnih osobitosti i različitosti. Inkluzivna kultura škole stvara se isključivo ravnopravnim i partnerskim odnosima svih sudionika u odgojno-obrazovnome procesu koji zajednički rade na prilagođavanju svih aktivnosti i sadržaja mogućnostima svakoga učenika. Rad s učiteljima kao i pomoćnicima u nastavi također je važno područje savjetodavnog

rada školskog pedagoga. Glavna je uloga pomoćnika u nastavi pružanje pomoći i podrške učeniku s teškoćama u nastavnim, izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima, s ciljem izjednačavanja mogućnosti učenika s teškoćama kako bi mu se omogućio primjeren oblik odgoja i obrazovanja i osamostaljivanje u školskoj sredini. Dakle, savjetodavni rad školskog pedagoga usmjeren je na uloge pomoćnika u nastavi, razvoj komunikacije i suradnje učitelja i pomoćnika u nastavi kao i na oblike suradnje pomoćnika u nastavi s učenikom i njegovim roditeljima. Kad se govori o pedagoškoj inkluziji, onda se treba sagledati i šire područje. Inkluzija se ne odnosi samo na učenike s teškoćama, već i na ostale učenike koji imaju svoje specifičnosti i razlike. Prema Vican i Karamatić Brčić (2013) koncept obrazovne inkluzije nije usmjeren samo na učenike s teškoćama, već se njime obuhvaća svaki tip različitosti u sposobnostima, problemima, teškoćama i mogućnostima pristupa obrazovanju, kao što su to i daroviti učenici, odgojno zapuštena djeca, nemotivirani učenici, učenici u riziku od isključivanja iz škole itd. U školama koje imaju učenike pripadnike nacionalnih manjina ili učenike migrante svakako treba dio savjetodavnog rada školskog pedagoga s učiteljima usmjeriti na područje integracije učenika. U inkluzivnom je obrazovanju važno kreirati okruženje u kojem će se svaki učenik osjećati kao jednakopravni član zajednice, stoga je učiteljeva odgovornost u osiguravanju fizičke i emocionalne sigurnosti, stvaranju osjećaja sigurnosti te naglašavanju različitosti kao bogatstva koje doprinosi inkluzivnoj kulturi škole. Savjetodavni rad, podrška i pomoć školskog pedagoga učiteljima u kreiranju kulture škole područje je koje predstavlja izazov u radu škol-

skog pedagoga. Važna tema savjetodavnog rada školskog pedagoga s učiteljima je učenje i poučavanje. Suvremeni pristup učenju i poučavanju polazi od učenika kao središnje osobe u nastavnome procesu. Učenik se priprema za učenje, usmjerava tijekom učenja, provjerava uspješnost svojega učenja u suradnji s učiteljem, drugim učenicima ili samostalno prema unaprijed pripremljenim popisima za provjeru vještina i stavova. Zadaća je školskog pedagoga da zajedno s učiteljima pripreme učenike za ovakav pristup radu. Mijenja se i uloga učitelja koji u suvremenom pristupu učenju i poučavanju pomaže i regulira tijekom učenja prema pravilima postupnoga prepuštanja odgovornosti. Školski pedagog potiče učitelje na autonomnost i podržava ih u profesionalnom razvoju tako da se učitelji koji imaju okvirno određen i uređen sustav kurikulumskih dokumenata većim dijelom oslanjaju na profesionalnu autonomiju izboru nastavnih sadržaja, metoda i oblika poučavanja. Mijenja se i gledište pri planiranju rada, i tu se učitelji moraju mijenjati. Kurikulumsko planiranje počiva na zaokruženom tijeku koji započinje utvrđivanjem poželjnih ishoda učenja, organizaciji učenja te prihvatljivim dokazima tijekom vrednovanja o ostvarenosti utvrđenih i poželjnih ishoda. Tek nakon analize i utvrđivanja spoznaja o ovladanim znanjima i vještinama te prisvojenim stavovima i vrijednostima, možemo započeti novi kurikulumski krug. To je važno područje savjetodavnog rada školskog pedagoga s učiteljima, a svakako i područje u kojem će školski pedagog pružati podršku učiteljima u njihovim inovativnim rješenjima. Osim navedenih tema, treba naglasiti važnost vrednovanja koje bi školski pedagozi i učitelji trebali provoditi zajednički, a s ciljem unapređenja nastavnog procesa.

U proces vrednovanja valja postupno uključivati i učenike kao sudionike nastavnog procesa.

Zaključak

Uloga školskog pedagoga u savjetodavnom radu i pružanju podrške učiteljima određena je opisom djelatnosti pedagoga kao stručnog suradnika u školi. Pedagog svojom stručnošću i timskim pristupom radu neprekidno analizira svoje postupke i postupke ostalih sudionika u nastavnom procesu usmjeravajući ih prema zajedničkom cilju. Zajedničke aktivnosti učitelja i školskog pedagoga i uključenost učenika u sve etape nastavnog procesa možemo usporediti s laboratorijem u kojem se timski radi, a cilj je u pripremanju učenika za budući život. "Naglasak na pedagoško-didaktičkom području školskog i nastavnog rada pedagoga dovodi ovog stručnog suradnika u poseban odnos s nastavom i poseban odnos s učiteljem u ovom području. Nastava je, s njihovog zajedničkog stajališta, najvredniji laboratorij u kojem se ispituju mnoge mogućnosti nastavnog rada." (Jurić, 2004, str. 246). U jeku reforme škole pred rukovodstvo škole postavljen je izazov jer vizija i određivanje ishoda učenja traže kvalitetu u radu učitelja i stručnih suradnika. Stručno usavršavanje u školi i izvan škole važno je za uspješno provođenje reforme u školi. Školski pedagog, osim koordiniranja pojedinih aktivnosti, velik dio svog vremena u školi provodi u savjetovanju i pružanju pomoći učiteljima. Ravnatelj i školski pedagogi pozvani su da zajedno vode školu prema inovacijskim aktivnostima. Timski rad članova za kvalitetu također je preduvjet za uspješno profiliranje škole i stvaranje prepoznatljivosti. Školski pedagog potiče, motivira, usmjerava i daje

podršku učiteljima, a sve s ciljem stvaranja kulture škole u kojoj će učenici uz vođenje učitelja aktivno sudjelovati u svim etapama nastavnog procesa.

Literatura

- Bognar, L. (2001). Metodika odgoja. Osijek: Pedagoški fakultet Sveučilišta.
- Bognar, L. i Matijević, M. (2002). Didaktika. Zagreb: Školska knjiga.
- Brajša, P. (1996). Umijeće razgovora. Pula: C.A.S.H.
- Fajdetić, M. i Šnidarić, N. (2014). Kompetencije stručnog suradnika pedagoga u suvremenoj pedagoškoj praksi. Napredak, vol.154, br. 3.
- Jurić, V., Mušanović, M., Staničić, S. i Vrgoč, H. (2001). Konceptija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa, Prosvjetno vijeće i HPKZ.
- Jurić, V. (2004). Metodika rada školskoga pedagoga. Zagreb: Školska knjiga.
- Pažin-Illakovac, R. (2015). Od savjetodavnog rada do pedagoškog savjetovanja u školi. Magistar Ladertina, 10(1).
- Previšić, V. (2007). Pedagogija i metodologija kurikulumu. U V. Previšić (Ur.), Kurikulum: teorija-metodologija-sadržaj-struktura (str. 15-39). Zagreb: Školska knjiga.
- Resman, M. (2000). Savjetodavni rad u vrtiću i školi. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Resman, M. 2004. Transformacija vođenja i transformacija školskog savjetodavnog rada. Napredak, 145 (3), 292-304.
- Sekulić-Majurec, A. (2007). Uloga sudionika odgojno-obrazovnog procesa u stvaranju,

provedbi i vrednovanju kurikulumu, u: Kurikulum: teorije – metodologija – sadržaj – struktura, 351-383. Previšić, V. (Ur.). Zagreb: Školska knjiga.

Staničić, S. (2001). Kompetencijski profil školskog pedagoga. HPKZ, Napredak 142 (3), 279-295.

Staničić, S. (2005). Uloga i kompetencije školskih pedagoga. Pedagogijska istraživanja, 2(1), 35-47.

Šagud, M. (2011). Profesionalno usavršavanje i razvoj odgajatelja. U Maleš, D. (Ur.). Nove paradigme ranog odgoja, (str. 267-291). Za-

greb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.

Vican, D. i Karamatić Brčić, M. (2013). Obrazovna inkluzija u kontekstu svjetskih i nacionalnih obrazovnih politika. Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, 59 (30), 48-65.

Zrilić, S. (2012). Uloga pedagoga u integriranom odgoju i obrazovanju, Magistra Iadertina, 7(1), 89-100.

Abstract

The work of school pedagogue in counseling teachers an providing support in professional development

The scope of work of a pedagogue covers a wide array of activities, this work explores the activity of providing counseling to teachers. In order to successfully provide pedagogical counseling the pedagogue must know the characteristics of school counseling. Most prevalent form of counseling work is the individual counseling, in order to successfully engage in such activity the pedagogue must develop certain skills and competences that allow for responsible engagement. Counseling is a multiphase process. Teachers expect from the school pedagogue assistance and support through counselling. Besides counseling, the pedagogue offers support to teacher by not providing direct solutions but with guidance that helps the teacher implement their own solutions. Therefore, providing counsel and support to all staff involved in teaching are the essential part of pedagogue's activities. The subject of this article are the teachers who spend their working life in direct work with students and require pedagogical support and counseling. The emphasis is on work with classmasters and in implementing new curricula in schools. Sixty years after the introduction of pedagogues to schools new challenges await in order to successfully implement the scholarly reforms.

Keywords: *counseling, providing support, communication, professional cooperation*